

Nr 6.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om snar översyn av gällande bestämmelser angående bostadsgruppering för folkpensionärerna.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 25 i första kammaren av herr *Hesselbom m. fl.* och nr 47 i andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att »riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en översyn av gällande bestämmelser i fråga om bostadsgruppering för folkpensionärerna snarast kommer till stånd».

Som skäl för detta yrkande har i motionerna anförts:

I Älvsborgs län är industrisamhället Vargön beläget mellan städerna Trollhättan och Vänersborg. Då det gäller den dyrortsgruppering, som tillämpas för bl. a. statstjänstemän enligt för dem gällande löneplansförordning, äro såväl de båda städerna som Vargön placerade i ortsgrupp III.

Vid tillämpning av ortsgruppering för sökande av bostadstillägg till folkpension äro Trollhättan och Vänersborg placerade i grupp III men Vargön i grupp I. Samma förhållande torde kunna påvisas på en del andra orter i landet.

Orsaken till att olika ortsgrupperingssystem tillämpas beror därpå, att för löntagarnas dyrortsberäkning tillämpas vissa levnadskostnader för den s. k. normalfamiljen, medan däremot då det gäller bostadsgruppering för folkpension, endast kostnaden för hyra och bränsle inräknas i densamma. Det kan enligt vår mening ifrågasättas, om dessa olika beräkningsgrunder äro rättvisa. Folkpensionärerna äro beroende av de allmänna levnadsomkostnaderna på respektive orter i stort sett i samma utsträckning som löntagarna. Det kan därför knappast vara i överensstämmelse med rättvisa, att olika beräkningsgrunder skola tillämpas, när det gäller att fastställa lönegruppering för vissa löntagargrupper och bostadsgruppering för folkpensionärerna. En gruppering av en och samma ort i olika ortsgrupper kan knappast vara försvarbar, och det förorsakar helt naturligt ett omfattande missnöje bland dem som tillföras den lägsta gruppen. Då därtill kommer att bostadstillägg endast utbetalas efter behovsprövning, synes denna olikhet i gruppindelning vara helt oberättigad.

Vid 1946 års riksdag antogs efter förslag av Kungl. Maj:t en ny lag om folkpensionering. Denna lag, *lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering*, trädde i kraft den 1 januari 1948. Följande bestämmelser i lagen äro här av intresse.

Enligt 3 och 4 §§ utgår folkpension under i lagen närmare angivna förutsättningar i form av allmän ålderspension, invalidpension, sjukbidrag eller änkepension. Invalidpension och sjukbidrag utgår dels i form av grundpension och dels i form av tilläggs-pension. I 5 § stadgas, att folkpension å vissa orter förhöjes med bostadstillägg. För detta ändamål indelas riket i fem bostadskostnadsgrupper. Indelningen verkställes av socialstyrelsen enligt de närmare föreskrifter som Konungen meddelar. Bostadstillägg utgår för år räknat till gift pensionsberättigad och till änkepensionsberättigad med 100 kronor i bostadskostnadsgrupp II, 200 kronor i grupp III, 300 kronor i grupp IV och 400 kronor i grupp V samt till annan pensionsberättigad med 150 kronor i bostadskostnadsgrupp II, 300 kronor i grupp III, 450 kronor i grupp IV och 600 kronor i grupp V. Enligt 6 § skall, där kommun så beslutat, till pensionsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med de grunder som kommunen har att bestämma. I 7 § stadgas, att tilläggs-pension, änkepension och bostadstillägg minskas med fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 300 kronor och för annan pensionsberättigad 400 kronor. Minskning skall, där rätt till såväl tilläggs- eller änkepension som bostadstillägg föreligger, ske proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget.

Genom *kungörelse den 21 april 1947 (nr 222) angående indelning i bostadskostnadsgrupper av samtliga orter i riket jämlikt lagen om folkpensionering* har socialstyrelsen fastställt indelning av riket i bostadskostnadsgrupper enligt föreskrifter som Kungl. Maj:t den 28 mars 1947 meddelat i ämnet.

Socialvårdskommittén avlämnade i november 1945 ett betänkande med förslag till ny lag om folkpensionering (SOU 1945: 46). Detta betänkande har legat till grund för det av Kungl. Maj:t genom propositionen nr 220 till 1946 års riksdag framlagda förslaget i ämnet.

Beträffande dyrortsgraderingsfrågan anförde socialvårdskommittén i betänkandet bland annat följande:

I det föregående ha berörts de anmärkningar som riktats mot dyrortsgraderingen av folkpensionerna samt uttalats att icke heller kommittén funne den nuvarande anordningen i detta avseende tillfredsställande.

Såsom framgår av 1943 års dyrortskommittés nyligen avgivna betänkande (SOU 1945: 32) föreligga fortfarande betydande skiljaktigheter i fråga om levnadskostnaderna å olika orter i vårt land. Dessa skiljaktigheter hänföra sig i väsentlig mån till utgifterna för skatter, hyra och bränsle. Sagda betänkande har utgått från den utgiftsbudget för man, hustru och två barn, som inrymmes inom ramen av lönen i elfte löneklassen enligt civila avlöningsreglementet. Uppenbarligen skilja sig folkpensionärernas levnadsförhållanden i högst

avsevärd mån från en sådan familjs. På grund av det lägre inkomstläget spela skatterna en mindre roll för folkpensionärerna varjämte utgifterna för konsumtionsändamål bli lägre även relativt sett. Utgifterna för hyra och bränsle äro också lägre men ej lika mycket lägre som övriga utgifter. Dessa omständigheter leda till att skiljaktigheterna i fråga om levnadskostnaderna i olika orter beträffande folkpensionärerna huvudsakligen hänföra sig till bostads- och bränsleposterna. Detta antagande bestyrkes av den bostadsutredning som socialvårdskommittén verkställt. Denna utvisar, att den genomsnittliga årshyran i av tilläggs-pensionärerna förhyrda lägenheter varierar mellan 125 kronor i landsbygdens A-kommuner och 727 kronor i Stockholm. I fråga om lägenheter om ett rum och kök utan centraluppvärmning, som förhyrdes av två ensamboende makar med tilläggs-pension, varierade kostnaderna mellan 123 och 646 kronor.

Kommittén har av angivna skäl funnit att den nuvarande dyrortsgraderingen av folkpensionerna bör ersättas med särskilda bostadstillägg i de dyrare bostadsorterna, avsedda att täcka merkostnaderna för bostad och bränsle. Dessa bostadstillägg skola till avsevärd del finansieras genom tillskott från vederbörande kommuner.

Såsom framgår av vad nu sagts anser kommittén att grund- och tilläggs-pensionerna böra vara lika stora i landets olika delar. Härvid har kommittén ansett sig kunna utgå ifrån att levnadskostnaderna, fränsett bostad och bränsle, för folkpensionärerna ej äro mera varierande än att de kunna betraktas såsom ungefärligen lika stora i hela landet. Detta antagande jämte pensionsbeloppens höjning måste i sin tur leda till att andra naturaförmåner än de nyss nämnda uppskattas till belopp motsvarande de för hela landet genomsnittliga inköpspriserna.

I propositionen nr 220 anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, beträffande frågan om bostadstilläggen bland annat följande:

Om de föreslagna pensionsbeloppen 1 000 resp. 1 600 kronor kunna antagas på billigare orter, främst den rena landsbygden, täcka försörjningsbehovet, visar den föreliggande utredningen, att detta icke är fallet på andra håll. Otvivelaktigt föreligga alltjämt i vårt land betydande skillnader i levnadskostnadernas höjd å olika orter. Det är därför uteslutet att, såsom i några yttranden ifrågasatts, helt slopa varje gradering av pensionsförmånernas storlek efter förhållandena å skilda platser. Om man vill åstadkomma en reell likställighet för pensionstagarna i olika delar av landet, måste pensionsförmånernas storlek graderas. Socialvårdskommittén har för sin del funnit en dylik gradering böra ske uteslutande med hänsynstagande till kostnaderna för bostad och bränsle. Det kan ifrågasättas, om tiden verkligen är inne att helt slopa den nuvarande dyrortsgraderingen, som tager hänsyn även till andra levnadskostnader. Bortses från bostadskostnaderna torde emellertid en tendens till utjämning av levnadskostnaderna gjort sig gällande. Det synes föga sannolikt att, såsom från något håll anmärkts, de alltjämt föreliggande olikheterna i detta hänseende skulle komma att ånyo skärpas vid en återgång till mera normala förhållanden. Med hänsyn till det anförda anser jag mig i princip böra godtaga kommitténs förslag i denna del.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 juli 1947 har tillkallats sakkunniga för utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden. I direktiven för de sakkunniga anföres följande:

Genom kungörelse den 21 april 1947 har socialstyrelsen fastställt indelning av riket i bostadskostnadsgrupper jämlikt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering i enlighet med de närmare föreskrifter som Kungl. Maj:t den 28 mars 1947 meddelat i ämnet. Den bostadskostnadsgruppering, som sålunda verkställts, grundas på material från 1945 års allmänna bostadsräkning. Det hade varit önskvärt att till grund för bostadskostnadsgrupperingen kunna lägga en särskild bostadsräkning beträffande folkpensionärerna. En sådan har dock icke varit möjlig att medhinna på den tid som stått till buds, därest folkpensioneringsreformen skall kunna genomföras från och med 1948 års ingång. En revision av bostadskostnadsgrupperingen är avsedd att företagas i god tid före 1949 års års utgång, då den nu fastställda grupperingen upphör att gälla. Till ledning för denna synes en specialundersökning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och särskilt deras bostadskostnader böra ske. En dylik utredning bör taga sikte på att få fram ett representativt material för bedömning av folkpensionärernas bostadskostnader.

Utskottet. Den nuvarande bostadskostnadsgrupperingen för folkpensionärerna upphör att gälla med 1949 års utgång. Såsom framgår av vad ovan angivits är en revision av bostadskostnadsgrupperingen avsedd att företagas dessförinnan. Kungl. Maj:t har ansett, att till ledning för denna revision en specialundersökning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och särskilt deras bostadskostnader bör ske. För att verkställa en sådan undersökning har Kungl. Maj:t tillkallat särskilda sakkunniga. En översyn av bostadskostnadsgrupperingen kommer alltså inom kort att verkställas, och någon framställning härom från riksdagen till Kungl. Maj:t är därför icke erforderlig.

Det vill emellertid synas, som om motionärerna önska icke endast en översyn av bostadskostnadsgrupperingen utan även en revision av de grunder, efter vilka bostadskostnadsgrupperingen skett. Motionärerna framhålla nämligen, att det knappast kan vara i överensstämmelse med rättvisa, att olika beräkningsgrunder skola tillämpas, när det gäller att fastställa dyrortsgruppering för vissa löntagare och bostadskostnadsgruppering för folkpensionärerna. Vidare framhålla motionärerna, att folkpensionärerna äro beroende av de allmänna levnadsomkostnaderna på respektive orter i stort sett i samma utsträckning som löntagarna. Utskottet får erinra om att i 1946 års lag om folkpensionering den tidigare dyrortsgraderingen av folkpensionerna slopats och ersatts med bostadstillägg i de dyrare bostadsorterna. Bostadstilläggen äro avsedda att täcka merkostnaderna för bostad och bränsle å dessa orter. Bostadskostnadsgrupperingen sker uteslutande med hänsynstagande till kostnaderna för bostad och bränsle. Den dyrortsgruppering, som tillämpas för statstjänstemän, tager hänsyn även till andra

levnadskostnader. Motionärerna synas vilja ifrågasätta, att bostadskostnadsgrupperingen för folkpensionärerna bör ske efter samma grunder som dyrortsgrupperingen för statstjänstemän. Detta skulle emellertid innebära, att på en bakväg en fullständig dyrortsgradering av folkpensionerna återinfördes. Enligt utskottets mening saknas skäl att låta bostadskostnadsgrupperingen påverkas av andra levnadskostnader än kostnaderna för bostad och bränsle.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 februari 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck*, Forslund, Wistrand*, Sten, Nils Elowsson, Carl Eric Ericsson och Wahlund;

från andra kammaren: herrar Hagård, Hellbacken*, Ryberg, Johnsson i Kastanjegården, Hermansson*, fru Johansson i Norrköping*, herrar Andersson i Eskilstuna* och Andersson i Alfredshem*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.